

Motion

1980/81:352

av Kerstin Anér om genetisk manipulation på människor

Nyligen stod i den svenska pressen en notis om en forskare i Kina, som hoppades kunna på konstgjord väg skapa hybrider mellan människor och stora människoapor. Dessa skulle, enligt forskarens optimistiska förutsägelser, kunna användas dels som arbetsslavar för sådana arbeten som är för farliga eller obehagliga för människor, dels som levande organbanker för transplantation till människor vid behov.

Åren 1972 och 1974 när jag motionerade om mera insyn och debatt i de etiska frågorna kring den genetiska manipulationen avfärdades visioner som dessa huvudsakligen som fantasifoster. I dessa dagar när forskare i ett av världens största länder tar tankar som de ovanstående på allvar, när andra forskare, i Genève, kommit mycket närmare möjligheten att klonera människor (dvs. skapa obegränsat antal identiska individer) och när slutligen den nya DNA-tekniken är på väg att bli en av USA:s snabbast växande industrier är det inte längre fråga om science fiction och sagor. Det är allvar, och det måste tas på allvar.

Kyrkornas Världsråds stora konferens om tron, vetenskapen och framtiden i Boston i juli 1979 tog detta ämne på allvar.

I slutrapporten konstateras att

--- hybrid-DNA-teknik är en direkt manipulation av generna och därför bestämmande för vår syn på vad liv är. Medvetenhet om att det gäller liv måste alltid stå i förgrunden, eljest kan vi lätt hamna i attityden att vi endast manipulerar materiedelar, generna. En sådan hållning kan lätt leda till genetisk determinism. Liv, särskilt mänskligt liv, är mer än gener. Man pekar vidare på möjligheter och risker och slår fast, att utvecklingen går med en snabbhet, som vida överträffar förväntningarna för bara något år sedan.

--- Allmänheten måste informeras om allt det som nu pågår och planeras, så att man kan föregripa risker och oetiska användningsformer av denna nya teknik, innan det är för sent. Om inte detta sker, kan vi komma att konfronteras med en genetisk katastrof. Det är trängande nödvändigt att nu urskilja vad som är etiskt acceptabelt och vad som är etiskt oacceptabelt, så att nödvändiga begränsningar för den nya tekniken kan åläggas i tid.

Konferensen uttalade vidare att

--- "provrörsbefruktning" och hybrid-DNA-teknik på befruktade ägg möjliggör experiment på människor för andra syften än att rätta till genetiska defekter. En del av dessa kan vara värdefulla, t. ex. önskan att utforska om vissa mediciner under havandeskapet skadar fostret. Den enda möjligheten att identifiera bieffekter är för närvarande djurexperiment och förskrivning

av mediciner till havande kvinnor. Den fortsatta utvecklingen av "prov-rörs"befruktnings kan möjligen innebära att man kan testa sådana mediciner direkt på embryot. Experiment på levande mänskliga embryon aktualiserar många kritiska frågor, t. ex. följande: Var går gränserna för experiment på mänskliga embryon? Är det legitimt att ge liv åt ett embryo och sedan förstöra det, om det skadas? Om ett skadat barn föds, vem är då ansvarig? Är det etiskt riktigt att donera ägg? Är det etiskt riktigt att tjäna som "värdmoder"?

På grund av svårigheten att få mänskliga ägg för "prov-rörs" användning är det troligt att de första försöken att kлона människor kommer att bestå av att klonaceller i "prov-rör" från det tidiga embryot. Kloning leder till produktion av identiska genetiska kopior. Om klonerna kan anpassas i livmodern står vi inför klonade människor. Detta ställer många etiska frågor, varav en del liknar de etiska invändningarna mot positiv eugenetik. Centralt för dessa invändningar är frågan om makten att besluta vilka slags människor, som är önskade och vilka som inte är det. Tyngdpunkten ligger på det mänskliga livets instrumentella värde i stället för på dess egenvärde.

Djur och särskilt människor är mer än en samling gener. Varje individ har ett personligt liv, varje enskild känner, lider och gläds. Denna förmåga att känna ger åt det mänskliga livet en rikedom av erfarenheter, som vi tror är unik i de levande varelsernas värld. Insikten om detta är ett skäl till att vi tillskriver allt mänskligt liv ett särskilt inneboende värde.

I Europarådet har på danskt initiativ väckts en motion om att medlemsstaterna skall skapa gemensamma regler för att skydda mänskligheten mot genetisk manipulation.

I Sverige finns direktiv för en s. k. DNA-delegation, som bl. a. skall

--- anmäla till regeringen om något användningsområde eller någon planerad användning av hybrid-DNA-tekniken kan ifrågasättas från etiska eller humanitära synpunkter eller om området för samhällets tillsyn behöver utvidgas till att omfatta andra frågor än dem som nu är föremål för tillståndstvång eller offentlig kontroll.

Jag anser att dessa direktiv bör kompletteras med en instruktion om att snarast ta upp och ingå i den internationella debatten om etiska krav och konsekvenser inom den genetiska manipulationen på människor. Det kan ske genom en svensk konferens och/eller genom att medlemmar av delegationen deltar i den utländska debatten. Delegationen bör därvid givetvis koncentrera sig på sådana problem som kan uppkomma genom tillämpningar av denna teknik inom Sverige. Men det är också viktigt att Sverige lägger sitt ord i internationella sammanhang, eftersom vetenskapen inte håller sig inom nationsgränser och, som motionen till Europarådet påpekar, enhetliga regler i varje fall inom Europa är önskvärda.

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställs
att riksdagen hos regeringen begär att DNA-delegationen i
tilläggsdirektiv ges uppdraget att initiera ett internationellt
samarbete kring hybrid-DNA-teknikens etiska dimensioner.

Stockholm den 16 januari 1981

KERSTIN ANÉR (fp)